

אכילת הפסח. מדברי הראשונים נראה שהדין שאין אוכלים מבשר הקרבן לפני הקטרת אימוריו נוהג גם לגבי הבעלים. אך יש מחלקים בין הפסח לבין שאר הקרבנות, מאחר שמטרתו העיקרית של הפסח היא האכילה, ויש ראיות שאכילתו אינה תלויה בהשלמת ההקטרה.

הגדרת איסור האכילה

איסור אכילת הבשר לפני הקטרת האימורים אינו דומה לאיסור האכילה לפני זריקת הדם: זה האחרון הוא איסור לאו (דברים יב, ז): "לא תוכל לאכול בשעריך" (מכות יח, ב, ורמב"ם הל' מעשה הקרבנות יא, ד), ואילו כאן הרי זה איסור עשה. מעבר לכך, הדין המבואר בגמ' כאן שאם אבדו האימורים אינם מעכבים את האכילה מהווה סימן לכך שהדם הוא הגורם העיקרי המתיר את הבשר, ולכן מחשבה בשעת הזריקה מפגלת, אך לא בשעת ההקטרה (זבחים יג, א), והזריקה קובעת לפיגול משום שבה "קרבו כל מתיריו" (זבחים כח, ב, ועמד על כך במשנה למלך הל' מעה"ק שם ופסוהמ"ק יח, ז). כמו כן מצאנו שהזריקה היא המוציאה את הבשר מידי מעילה (מעילה ז, ב), ושמותר להוציא בשר קדשים קלים מן העזרה אחרי זריקת הדם (זבחים פט, ב)¹⁰. נמצא, אפוא, שהדם הוא המתיר את הקרבן, אלא שחידשה התורה דין נוסף שכאשר יש אימורים אין לאכול את הקרבן עד הקטרתם¹¹.

בעל 'תרועת מלך' (סי' ע אות יג) הבחין בעניין זה בין קרבנות שונים: בחלק הכהנים הקטרת האימורים היא בגדר "מתיר", ולכן אכילת החזה והשוק מותרת רק לאחר שהאש אחזה בחלבים והוצתה ברובם, שכן זוהי הגדרת ההקטרה (כפי שמצאנו במנחות כ"ב, לגבי קומץ המתיר את השיריים, וכך כתבו תוס' שם ד"ה קומץ גם לנדון דידן). לעומת זאת לגבי חלק הבעלים אין זה "מתיר", אלא שההלכה קובעת שאין לאכול עד שייעשו כל עבודות הקרבן. לפיכך די בהנחת החלב על גבי האישים, אף בטרם נצתה האש ברובו, משום שעבודת הכהנים הסתיימה. יש להעיר על חילוקו מן התוספתא בזבחים (פ"ט ה"ד הנ"ל): "הקומץ שנתנו על גבי האישים - שיירין מותרין; אימורין שנתנן על גבי האישים - הבשר מותר". פשט הדברים שדי בנתינה גם לעניין הקומץ, אבל על פי הגמ' במנחות הנ"ל על כרחנו יש לפרש שהכוונה להצתת הקומץ, ואם כן הוא הדין לעניין הבשר, כדברי תוס' הנ"ל. נפקא מינה אפשרית נוספת בחקירה זו היא האם די בהקטרת כזית מן האימורים או נדרשת הקטרת כולם. אם

11. רבי יוסף אנגל (בית האוצר, מערכת א, כלל קנב) חוקר באריכות בשאלה האם האימורים נחשבים ממש כמתיר, המצטרף להיתר הדם, או שהדם בלבד הוא המתיר, אלא שהקטרת האימורים מעכבת את חלות היתרו של הדם. עוד על הגדרת האימורים כמתיר עיין שערי היכל לזבחים, מערכה צט, ושם הערה 6.

הקדשים' עמ' קנב, ושם פירש "לא בא מתחילתו" היינו בפסח מצרים; ועיין אור שמח, חמץ ומצה ו, א וקרבן פסח י, טו.

10. ב'נימוקי חיים' שם למד מזה כשיטה לעיל שבקדשים קלים ההקטרה לא מעכבת את האכילה, אך יש לחלק בין הוצאה לבין אכילה.

"יכול יהו כהנים רשאים בחזה ושוק" ו"כהנים לא מצו אכלי בשר" אינה בדווקא¹². ראייה לדבריו מהגמ' במעילה (ז,ב) האומרת שאין איסור בבשר אחרי הזריקה¹³. אולם לשון רש"י בסוכה הנ"ל: "שם שמים חל עליהם לאוסרן עד לאחר הקטרת אימורין" אינה מתיישבת לשיטתו, וכן בתוספתא בזבחים (פ"ט ה"ד הנ"ל): "אימורין שנתנן על גבי האישים הבשר מותר"¹⁴. מכל מקום, יש להביא סיוע גדול לחידושו מלשון המאירי כאן: "שאינן זוכין בחזה ושוק של קדשים קלים ולא בבשר חטאות אלא משהוקטרו האימורין, ואע"פ שאין לוקין באכילה אלא אם כן אכל קודם זריקת הדם, ומכל מקום אינו זוכה באכילה עד לאחר הקטר אימורין ומן הסתם אינו אוכל עד שזכה, וכל שאין הכהנים אוכלין אין בעלים מתכפרין"¹⁵.

על פי דרכו כתב, שהשאלה הנ"ל האם דין זה נאמר גם בחלק הבעלים תלויה בשאלה האם יש מצות עשה על הבעלים לאכול את חלקם, בה נחלקו רש"י והרמב"ם (עיין במערכה נה): לדעת הרמב"ם, שאין לבעלים מצות עשה לאכול את חלקם, לא שייך לתלות את האכילה בהקטרה, ואילו לרש"י הדין נוהג אף בקדשים קלים, כפי שהתבאר.

כשיש מניעה מלהקריב את האימורים

בגמ' מובאת הברייתא (שמקורה בספרא צו פרק טז,ה): "יכול נטמאו אמורין, או שאבדו, לא יהו כהנים זכאין בחזה ושוק - ת"ל 'זהיה החזה לאהרן ולבניו' מכל מקום". ומחדש רב פפא (או רב כהנא), שגם כאשר האימורין קיימים וכשרים, אלא שאי אפשר להקריבם היום משום שקרבן זה נשחט אחרי התמיד, מותר לאכול בו ביום את בשר החטאת: "כיון דלא אפשר - עשאום כמי שנטמאו או שאבדו", והקטרת החלבים תהיה למחר (לאחר שילונו בראש המזבח). אלא שרב פפא אומר זאת בדעת ר' ישמעאל בן ריב"ב, והמאירי מפרש שבנקודה זו חלוק עליו תנא קמא: "ואע"פ שאם נטמאו אימורין או שאבדו כהנים זוכין בזריקת הדם [כלומר, זוכים באכילת הבשר על ידי זריקת הדם], אין מדמין את זו לנטמאו או אבדו, ושלא כדברי האומר דכיון דלא אפשר לאקטוריהו השתא משום עשה דהשלמה הרי הם כנטמאו או אבדו"¹⁶. הרמב"ם בהל' מעשה הקרבנות (ט,יא), שם כתב את הדין שהזכיה בחזה ושוק תלויה בהקטרה, השמיט את הדין שאימורים שנטמאו או אבדו אינם מעכבים את האכילה (אם כי הדבר משתמע מהל' ק"פ ד,ב, ראה לעיל בשם הצ"ח). לפי הבנת הרמ"ד סולובייצ'יק הנ"ל יתכן שהרמב"ם השמיט את העניין מתוך פשטותו, שכן זהו דין

זהו דין של "מתיר", הרי כשם שזריקת הדם מכפרת ומתירה אפילו במתנה אחת מתוך שתיים או ארבע הנדרשות (זבחים לח,ב) כך גם די בהקטרת כזית. לעומת זאת, אם זהו דין שאסור לאכול עד קיום מצות ההקטרה - יש להקטיר את כל האימורים. החזון איש (מועד סי' קכד, לךף נט,ב) הסתפק בדבר וכתב שמשמע בגמ' שבעינין כולן, וכך במקדש דוד (סי' לג,א), ואילו בשפת אמת נקט לאיך גיסא, שדי בכזית. לשיטה האחרונה יש ליישב את הקושיות לעיל על מה שמצינו שזמן ההקטרה רחב מזמן האכילה, שכן אפשר להשאיר את חלקה לאחר האכילה.

בשיעורי רבי משולם דוד הלוי סולובייצ'יק (זבחים מד,א, עמ' שפח והלאה) חידש שאין איסור אכילה כלל לפני ההקטרה, אלא שההקטרה היא המזכה לכהנים את חלקם, ורק אז חלה עליהם מצות אכילת קדשים. כך מדויקת לשון הרמב"ם הנ"ל: "ואין הכהנים זוכין בחזה ושוק אלא לאחר הקטר אימורין", וכן בלשון הספרא. לפי זה לשון הגמ' כאן:

אכילת כהנים בקדשי קדשים. לאכילת הכהנים שני היבטים: גם זכות ממונית בחלוקה, וגם מצות אכילה. במאירי משתמע שהדין שהכהנים אינם אוכלים עד ההקטרה מובנו שאינם זוכים בחלקם, אך לא איסור אכילה.

12. לפי זה ביאר את לשון הרמב"ם (הל' פסוה"ק הנ"ל) שהאימורים מתירים את הבשר, שהם המכשירים את מצות אכילתו, ולא במובן של התרת איסור.

13. במשנה שם נאמר, בין על קדשי קדשים ובין על קדשים קלים, שלאחר זריקת הדם "מועלין באימורין ואין מועלין בבשר". ומקשה הגמ' על קדשי קדשים: "מעילה הוא דליכא, הא איסורא איכא. ואמאי? הא ממונא דכהן הוא!", ועל קדשים קלים: "ואמאי? הא ממונא דבעלים הוא!". הקושיה תמוהה לאור הסוגיה כאן, שאוסרת את האכילה על כל פנים בחלק הכהנים, ותיצו אחרונים (תקנת עזרא שם; אור שמח,

מעילה ב,א) שהגמ' מדייקת שיש איסור הנאה, כסוג של מעילה, ועל כך תמיהתה. ולדברי רמ"ד סולובייצ'יק הסוגיה פשוטה יותר.

14. ראה גם הערה 1, במקור השני, ממנו משתמע להדיא איסור אכילה.

15. אך בסוכה ט,א כתב המאירי כעין לשון רש"י שם: "שחל שם שמים על החגיגה לאסרה עד לאחר הקרבת אימורין".

16. וכן בכמה אחרונים, ראה במערכה נה הערה 12, ושם ביאורים אחרים למחלוקת התנאים.